

Filip Kerr

Category: Filosofiýa, Hekaýalar, Kitapcy, Romanlar, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 22 января, 2025

Filip Kerr Filip KERR

Filip Kerr, Beýik Britaniýaly ýazyjy, «Prix Mystère de la Critique», «Barry Award», Palle Rozenkrans», «RBA International Prize for Crime Writing» edebi bayraklarynyň eýesi.

F.Kerr 1956-nji ýylyň 22-nji fewralynda Edinburg şäherinde baptist maşgalasynda doguldý. Ýazyjynyň öz aýtmagyna görä onuň ejesi Şotlandiyanyň gadymdan bări dowam edip gelýän iň asylzada Brodlar dinastiýasyndan bolupdyr.

1974-nji ýylda Birmingham uniwersitetine okuwa girýär we 1980-nji ýylda ony magistraturada hukukçy bilimi bilen tamamlaýar. Okaýan döwri filosofiýa bilen içgin gyzyklanýar. Okuwy tamamlandan soñ mahabat agentliginde we «Sunday Times», «Evening Standard», «New Statesman» ýaly gazetlerde işleýär. Ýazyjy özüniň «Mart fialkalary» atly birinji romanyny 1989-nji ýylda ýazýar. Onuň ýigrimiden gowrak eserleriniň on biri uly göwrümlü romanlardyr.

F.Kerr Jeýn Tinn atly romantist ýazyjy zenana öýlenýär we ondan Wilýam (1993), Çarli (1996), Naomi (2004) atly üç çagasy bolýar. Maşgalanyň ähli agzasy «Arsenal» futbol klubynyň janköýerleridir.

Häzirki wagtda ýazyjy Wiľdondaky öýünde ýasaýar. Ol bu jaýy zenan çagalar ýazyjysy Joan Aýkenden alypdy. 1825-nji ýylda gurlan bu taryhy jaý birmahallar ruhanylaryň üýşýän ýeri bolupdyr. Ýazyjy Redýard Kipling, Robert Lýuis Stiwenson, Joan Aýken ýaly ýazyjylary söýüp okaýar. Boş wagtlary gitara we fortepiano çalmagy gowy görýär.

■ Edebi döredijiligi

Filip Kerr döredijilik dünýäsine pornografik hekaýalary ýazmak

bilen gadam basýar. «Gersoginýa we romaşka», «Leýdi Çatterleýiň söýgülisi» ýaly pornografik hekaýalary ýazan ýazyjy munuň üçin ene-atasyndan mazaly käýinç alýar.

1989-njy ýylda «Berlin gijesi» trilogiýasynyň birinji kitaby bolan «Mart fialkalary» romanyny ýazýar. Ýazyjy şol wagt otuz üç ýaşyndady. Roman ilkinji çap edilen wagtyndan bări häzirki wagta çenli kitap söwdasynyň iň geçginli eserleriniň biri bolup galdy.

«Penguin Books» neşirýaty Filip Kerriň eserleriniň doly ýygyntrysyň neşir etdi.

Ýazyjy çeper döredijilik işiniň daşyndan öz eserleri esasynda kinofilmler üçin ssenariýalary hem ýazdy.

1993-nji ýylda Filip Kerr tankytçylaryň we okyjylaryň arasynda geçirilen pikir soralşykda britan ýazyjylarynyň saýlama ýigrimilige düşdi.

■ Eserleri

1. «Берлинская ночь» / Berlin Noir;
2. «Мартовские фиалки» / March Violets (1989)
3. «Бледный преступник» / The Pale Criminal (1990);
4. «Реквием по Германии» / A German Requiem (1991)
5. «Друг от друга» / The One from the Other (2006);
6. «Тихое пламя» / A Quiet Flame (2008);
7. «Если мертвые не воскресают»/If the Dead Rise Not (2009)
8. «Серое поле» / Field Grey (2010)
9. Роковая Прага» / Prague Fatale (2011)
10. «Человек без дыхания» / A Man Without Breath (2013);
11. «Дети лампы» / Children of the Lamp
12. «Джинн в плену Эхнатона» / The Akhenaten Adventure (2004)
13. «Джинн в вавилонском подземелье » / The Blue Djinn of Babylon (2005)
14. «Королевская кобра Катманду» / The Cobra King of Kathmandu (2006)
15. «Джинн и воины-дьяволы»/ The Day of the Djinn Warrior (2007)
16. «Лесной глаз» / The Eye of the Forest (2009)

17. «Пять факиров с Файзабаду» / The Five Fakirs Of Faizabad (2010)
18. «Грабители могилы Чингисхана» / The Grave Robbers of Genghis Khan (2011)

■ «Mart fialkalary»

«Berlin gijesi» trilogiýasynyň birinji kitaby bolan «Mart fialkalary» XX asyryň 30-njy ýyllarynyň Berlin durmuşyny, faşistik Germaniýanyň syýasy-jemgyýetçilik, ykdysady, ideologik ýagdaýyny suratlandyrýan taryhy we syýasy detektiw romandyr.

1936-1948-nji ýyllary öz içine alýan trilogiýa «The Pale Criminal» (1990) we «A German Requiem» (1991) bilen dowam etdi.

Ýazyja dünýä derejesinde meşhurlyk gazandyranam şu trilogiýa boldy.

1993-nji ýylда «Granta» žurnaly ýazyjyny «iň gowy ýaş iňlis ýazyjylarynyň» sanawyna girizdi, şol ýyl ýazyja Fransiýanyň «Prix du Roman d'Aventures» edebi baýragy berildi.

«Berlin gijesi» trilogiýasy 2011-nji ýylда «Guardian» gazetiniň “Berlinde alynýan iň gowy kitaplar” sanawyna girdi.

Şotland ýazyjysynyň faşistik diktatura döwrüniň Germaniýasyny we paýtagtyny şeýle ussatlyk bilen beýan etmegi köpleri haýrana galdyrdy. Ýöne Filip Kerriň alymlyk işini nemes hukugyndan we filosofiýasından gorandygyny, hususanam faşistik partiýanyň durmuşa geçirilen işleri boýunça ylmy barlaglary alyp barandygyny unutmazlyk gerek.

■ Nemesleriň Filip Marlowy

«Mart fialkalary» diýip 1933-nji ýylyň martynda Gitleriň häkimiýet başyna gelmeginden soňra nasistlere diýilýärdi.

Nasistik partiýa şol ýylyň maý ayynda partiýa agza kabul etmegi bes etdi, iň soňky pursatda häkimiýetden nesibini alanlar «mart fialkalary» bolup galdy.

Trilogiýanyň birinji kitabynda ýazyjynyň Filip Marlowyň obrazында döreden Bernhard Gýunter atly personažy jenaýatyň

pidasy bolan bir «mart fialkasynyň» ganhoryny gözleýär. Aleksandrplasdaky ofisinde hususy detektiw bolup işleýän Berni (Bernhard Gýunter) otuz sekiz ýaşly arakhor, çilimkeş, çišik we aýaly ýogalany bări aýallardan uzak wagtlap çetde gezen biridir. Köp «kárdeşi» ýaly olam özüne mahsus adalata bolan garaýsy, ahlak prinsipleri, dogry hasaplaýan pikirinden ölüänem bolsa dänmejek derejede garadangaýtmazlygy... bar. Birinji Jahan urşuna gatnaşan we ikinji derejeli «Demir haç» medaly bilen sylaglanan.

Berni üçin bu medalyň hiç hili ähmiýeti ýok, çünkü ol uruşyň näderejedäki apatdygyna gowy düşünýär. Şonuň üçinem ol faşistleriň alyp barýan milletçilik syýasatyň ýurdy täze uruş odunyň ortasyna iterýändigine göz ýetirýändigi üçin, olary hiç jyny almaýar. Ol uzak wagtlap işlän jenaýatçylyga garşı goreş müdirliginden hem nasistler häkimiyét başyna gelensoň çykýar. Emma müdirlikde onuň sylagy bar, halanyp barylmaýanam bolsa hormaty saklanýar. Romanyň wakalary 1936-nyýlda Berlin Olimpiadası bilen başlanýar. Şol ýyllar Germaniýanyň öz güýjuni dünýä mazamlamak üçin giň hummaly hereketlere başlan, şeýle-de režime garşı gidýänlere we ýewreýlere garşı syýasy jenaýatlaryň güýjän döwri. Nasistleriň etmişleri sebäpli Berniniň öňünde duran wezipe juda çylşyrymly. Onuň müşderileri bolsa köplenç dereksiz ýiten hossarlaryny gözleýän ýewreýler. «Jenaýat işleri» (Уголовное дело) hemise diýen ýaly birmeňzeş soňlanýar: dereksiz ýiten görgüli ýa-ha gestapo, ýa-da Es-Eşüler (SA) tarapyndan kanala oklanan jeset bolup, ýa-da konslagerlere ugradyljak bendileriň sanawyna düşen bolup çykýar...

Berniniň täze alan işi bulardan biraz tapawutly. Ol bu gezek barjamly nemes senagatçysynyň gyzynyň we köreginiň ganhoryny tapmaga synanyşýar.

Jenaýatyň pidasy bolanlaryň öyi oka tutulan, yzyndanam ýakylan, pul saklanýan seýf talanan, maşgalanyň ata-baba ýadygärlik diýip saklap ýören gymmatbahaly şaý-sepleri ogurlanan. Jenaýat seljermesiniň birinji etabynda öldürilen adamyň «mart fialkalaryndandygyny» we Genrih Gimmler tarapyndan korrupsiýa garşı göreşe ýolbaşçylyk edýän düzüme

girizilendigini anyklan Berni agyr jenaýatyň aňyrsynda pikir edilşinden has uly we howply etmişiň gizlenip ýatandygyny aňýar.

Gitleriň esasy adamlaryndan bolan iki adamyň özara güýç garpyşyklarynyň arasynda galan Berni öz janyny halas etmek we boýun alan işinde anyk netije gazanmak üçin seljermesini ilki bilen Jessi Owensiň gatnaşýan Olimpiada stadionlaryndan gijeki barlara çenli, nasistleriň edara binalaryndan garamaýaklaryň ýasaýan hütdük jaýlaryna çenli giň arenada dowam etdirýär.

■ «Mart fialkalary» taryhy we syýasy detektiw žanryň iň gowy romanydyr.

Roman faşistik Germaniyanyň syýasy-jemgyýetçilik, ykdysady we ideogik ýagdaýyny, 1930-njy ýyllaryň Berlinini suratlandyrýan taryhy-syýasy detektiw eserdir.

Ýazyjy Filip Kerr jenaýaty açmaga synanyşýan hususy detektiwiň gözü bilen şol döwrüň ähli hapalygyny, pyssy-pyjurlygyny, adalatsyzlygyny, elhençligini göz öňümüzde janlandyrýar. Faşistleriň ýedi ýaşdan ýetmiş ýaşla çenli jemgyýetiň ähli gatlagyna ýaýylan zäherli propogandasında peýdalanylan serişdeler diňe şol döwür bilen çäklenip gutaranok; eser ähli awtoritar hökümetleriň taryhda we häzirki wagtda edýän ýykgyňçlykly işleriniň hroniki beýany bolup durýar.

«Bu günler her kim bir sebäp bilen dogry ýoldan çykýardy. Zalymlaşmak nasional sosializmiň boýunturugy astyna giren durmuşa mahsus aýratynlyklaryň biridi. Hökümet Weýmar döwründäki syýasy partiýalaryň bidüzgünciliği, parahorluklary hakynda birnäçe beýannamalary halka mälîm edipdi, ýöne bular şu wagt dowam edýän korrupsiýa bilen deňeşdireniňde hiç zat däldi. Korrupsiýanyň başy «balygyň kellesindedi» we muny hemmeler gowy bilýärdi. Şonuň üçin köp adam özlerine-de paý çykarylmagyny isleýärdi. Bu meseleler babatda owalkylar ýaly talabediji birini tanamokdym. Muňa meniň özümem degişlidim. Mesele... adamlaryň korrupsiýa garşıy pikiri ulanylyp-ulanylyp uýy gemrilen galam ýaly kütelşipdi...»

«Mart fialkalary» amerikan «hard-boiled»-lerini ýatladýan ekşen epizodlar bilen sahypadan-sahypa okyjyny dartgynly sýužetleriň girdabyna dolap alýar. Realistik atmosferada eseriň çözgüdini syýasy ramkanyň içinde gurnap, aram-aram sarkazma we söýgi gatnaşyklaryna hem orun beren Filip Kerr romany okan her bir okyja emosional lezzet berjek derejede kämil eser ýazypdyr. Romanyň ýekeje ýalňyşlygy bar: olam ýedinji bölümde agzalýan Klaýall köçesi. Berlinde şeýle köçe hakykatdanam bar, ýöne 1936-njy ýylda onuň ady başga eken. Kronprinzenal köçesine 1949-njy ýylda Günbatar Berliniň harby komendanty bolan amerikaly general tarapyndan Klaýall dakylýar. Elbetde, bu kiçijik ýalňyşlyk romanyň çeperçiligini hiç hili görkden gaçyranok. Ýöne herniçik-de bolsa, şular ýaly ýalňyşlyklary goýbermezlik taryhy roman ýazmagyň iň esasy talaplarynyň biridir.

philipkerr.org Ыazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly